

M E T O D O L O Š K I E L E M E N T I O B L I K O V A N J A
Z A J E D N I Č K O G P O S L O V A N J A I R A Z V O J A
P R O I Z V O D N I H I T R G O V I N S K I H O R G A N I -
Z A C I J A

U ovom radu autor obradjuje zajedničko poslovanje i razvoj proizvodnih i trgovinskih organizacija. U okviru općeg pristupa uređivanju odnosa između subjekata u segmentu društvene reprodukcije daje se pristup uređivanju odnosa između proizvodnih i trgovinskih organizacija, polazeći pri tome iz posebne uloge i mjesta trgovinskih organizacija u razvoju tog zajedništva. Predloženi rad smatra se kao metodološki doprinos organizacijskom instrumentariju za oblikovanje i praćenje zajedničkog poslovanja i razvoja proizvodnih i trgovinskih asocijacija u udruženom radu.

1. OPREDJELJENJE PROBLEMA ZAJEDNIČKOG POSLOVANJA I RAZVOJA
U ŠIREM KONTEKSTU

Neprekidno usavršavanje postojeće klasične tehnike, sve veća primjena moderne proizvodne tehnologije, novih metoda rada i suvremenih informacijskih sredstava, kao i napredak i razvoj društvenih odnosa, glavne su značajke ovog doba. Ove promjene vode u sve veću podružtvljenost procesa, u sve veću međusobnu povezanost i zavisnost radnika u procesu rada. Iz ovog proizlazi potreba povezivanja i udruživanja i nužnost zajedničkog poslovanja i razvoja. Ove promjene u tehnici i društvenim odnosima, dakle, neposredno se odražavaju u društvenoj organizaciji rada.

Za naše gospodarstvo na tom stupnju razvoja zajedničko poslovanje postaje objektivna nužnost. Ona je bit normativnog sistema udruženog rada i prožima sve razine - od radnika, udruženog u osnovnoj privrednoj ćeliji, pa preko različitih razina povezivanja i pojedinih sfera društvene reprodukcije do cjelovitog reprodukcijuskog procesa. Proizvodnja i trgovina u tome znače dvije sfere i dvije faze toga procesa, naime kao samostalne funkcije, ali s intenzivnom međusobnom uvjetovanošću i utjecajem.

Odgovarajuća povezanost proizvodnje i trgovine bitni je faktor privrednog razvoja. No, izgraditi i osigurati ovu povezanost traži, međjutim, ispunjenje nekih uvjeta i rješenje nekih dilema, i to na tehnološkom, ekonomskom, organizacijskom i informacijskom području. Rezultat sve te povezanosti, naime, uvijek je definiranje područja zajedničkog poslovanja i razvoja, kako s tehnološkog, tako i s ekonomskog i organizacijsko-informacijskog aspekta. A za takvo definiranje svakako je neophodna adekvatna metodologija koja se temelji na našim društveno-ekonomskim i upravljačko-organizacijskim ishodištima.

Iako se u posljednjih nekoliko godina pojavilo prilično radova koji pokrivaju različite problemske aspekte povezivanja i udruživanja proizvodnje i trgovine, relativno je vrlo malo onih koji bi usmjeravali u praktičke aspekte organiziranja i upravljanja zajedničkog poslovanja i razvoja. Smatramo da ovaj rad predstavlja jedan metodološki doprinos ekonomsko-organizacijskom instrumentariju za povezivanje proizvodno-trgovinskih asocijacija.

2. OPREDJELJENJE ZAJEDNIČKOG POSLOVANJA I RAZVOJA PROIZVODNIH I TRGOVINSKIH ORGANIZACIJA

2.1. Definiranje zajedničkog poslovanja

Nužnost zajedničkog poslovanja OUR-a koji se bave robnim prometom i onih koje se bave proizvodnjom (transportom robe i sl.) proizlazi iz nužnosti međusobne podjele rada, okvirno date u čl.73.ZUR-a. Iz takvog opredjeljenja proizlazi: 1)

- da zajedničko poslovanje prelazi pojam fizičkog udruživanja jer se odnosi na bilo kakve međusobne veze u reprodukcijском procesu pa je kao takvo u stvari posljedica međusobne zavisnosti robnih producenata koji se povezuju preko tržišta (šire shvaćanje zajedničkog poslovanja),
- da je zajedničko poslovanje međusobno povezivanje i uskladjivanje u užim ili širim segmentima društvene reprodukcije, i

1) V. Balžalorsky, Z. Šarman: *Zasnova sistema upravljanja v proizvodno trgovinskih združbah, Metodološke prvine planiranja in organiziranja skupnega razvoja in poslovanja, Ekonomski center Maribor, Raziskovalna skupnost Slovenije, Ljubljana, 1981, str. 11-13.*

to na osnovi tehnološke povezanosti (materijalno-robni tokovi), na osnovi povezanosti s ciljem udruživanja rada i sredstava (ekonomsko-dohodovni odnosi) i na osnovi povezanosti (što pri je svega važi za povezivanje proizvodnja - trgovina) koja se temelji na nekakvoj tradicionalnoj suradnji medju subjektima, a više manje proizlazi iz prethodne podjele tržišta i asortimana (shvaćanje zajedničkog poslovanja u užem smislu).

Zajedničko poslovanje, polazeći od osnovnih normativnih akata, smisaono uključuje i zajednički razvoj. To se vidi

- iz naglašenih zajedničkih zadataka, ciljeva i obaveza koje pojedini OUR-i (proizvodni i trgovinski) preuzimaju u samoupravnim sporazumima o zajedničkim osnovama plana,
- iz akcentiranog medjusobnog uskladjivanja obavljanja poslova
- iz istaknutog samoupravnog sporazuma o osnovama plana, gdje se određuje razvoj proizvodnih i prometnih kapaciteta te drugi ekonomski parametri dugoročnog karaktera.

Iz prethodnih stavova možemo zaključiti da je zajedničko poslovanje i razvoj u stvari zajedničko i uskladjeno planiranje, izvodenje i nadziranje odredjenih poslovnih aktivnosti s namjerom ostvarivanja zajedničkih poslovnih i razvojnih ciljeva. Drugim riječima, ono predstavlja zajednički proces upravljanja odredjenim poslovnim aktivnostima na principu ravnopravnog učešća svakog sudionika povezivanja u medjusobnim odnosima i u odredjenim objektivnim uvjetima svakog od njih u procesu društvene reprodukcije.

Zajedničko poslovanje nastaje, dakle, radi ostvarivanja odredjenih ciljeva na putu povezivanja u odredjene organizacijske oblike udruživanja rada i sredstava. Ovi su oblici kako institucionalnog tipa (radna organizacija, složena organizacija, poslovna zajednica, zajednica za medjusobnu poslovnu plansku suradnju...) tako i interesnog tipa, a to predstavlja povezivanje i zajedničko poslovanje isključivo na osnovi samoupravnog sporazuma o udruživanju rada i sredstava, što nema za posljedicu promjene organizacijskog oblika subjekta povezivanja.

2.2. Definiranje područja zajedničkog poslovanja s upravljačkog aspekta

U zavisnosti o stupnju povezivanja proizvodnih i trgovinskih organizacija možemo definirati različita šira i uža područja zajedničkog poslovanja i razvoja; stupanj povezanosti, a preko njega broj i opseg područja zajedničkog poslovanja, međutim, zavisi o zajedničkim poslovanim i razvojnim ciljevima (i ograničenjima), a utvrđuje se na osnovi analize povezanosti.

Na osnovi identificiranih interesa, upoznatih motiva i utvrđenih ciljeva, uz uvažavanje i ograničenja sistema i okolice, oblikuje se zajednički dogovorena politika asocijacije na područjima zajedničkog poslovanja. S obzirom na poimanje politike kao trajne i stvaralačke djelatnosti upravljanja, pomoću koje se utvrđuju ciljevi, sredstva i načini za postizavanje ciljeva (zbog ograničenja), razumije se da i u procesu međusobnog samoupravnog povezivanja organizacije proizvodnje i trgovine, odnosno kod definiranja područja zajedničkog poslovanja, određujemo i zajedničku temeljnu i razvojnu politiku i usklađujemo poslovne politike.

Područja zajedničkog poslovanja, naime, dosta detaljno definiramo s obzirom na temeljne i razvojne ciljeve na dugi rok, srednji i kratki rok:

- U institucionalno povezanim samoupravnim organizacijama zajedničku temeljnu politiku na dugi rok definira samoupravni sporazum o udruživanju u određene asocijacije, dok u interesno povezanim organizacijama ona je sastavni dio samoupravnog sporazuma o trajnoj poslovnoj suradnji i udruživanju rada i sredstava na društveno-ekonomskim osnovama zajednički ostvarenog dohotka (ukupnog prihoda i dohotka).
- U institucionalno povezanim organizacijama zajednička razvojna politika na srednji rok određena je u samoupravnom sporazumu o osnovama plana asocijacije, dok u interesno povezanim organizacijama nju izražava samoupravni sporazum o osnovama zajedničkog plana i zajednički plan.
- U institucionalnim oblicima povezanosti poslovnu politiku na kratki rok određuje godišnji plan, dok u interesnim oblicima nju određuje zajednički godišnji plan.

Praktički gledano, područja zajedničkog poslovanja su ona za koja su se proizvodne i trgovinske organizacije, koje se povezuju u određenim organizacijskim oblicima, sporazumjele. U osnovi ova područja, kao što znamo, proizlaze iz identificiranih interesa udruživanja rada i sredstava, koja slijede opredjelje nje zajedničkih temeljnih i razvojnih ciljeva.

2.3. Moguća područja zajedničkog poslovanja

Ishodište u određivanju područja zajedničkog poslovanja svakako je predmet povezivanja i udruživanja. To je, dakle, proizvodnja i distribucija društveno korisnog zajedničkog proizvoda, odnosno izvršene zajedničke usluge, a ovdje treba polaziti iz slijedećih pretpostavki: 2)

- a) zajednički proizvod je rezultat dviju ili više OOUR-a,
- b) kod datog tehnološkog postupka i organiziranosti radnog procesa treba da budu dati uvjeti za praćenje i utvrđivanje veličine doprinosa pojedinog OOUR-a u utrošenom materijalu i uloženom radu (tekući i minuli) kao i za utvrđivanje opsega fazne proizvodnje,
- c) nadalje treba da je data mogućnost za određivanje j_{ddinstve} njih normativa materijala za proizvodnju zajedničkog proizvoda (jedinostveni utrošci produkcijskih faktora),
- d) data mora biti mogućnost da na osnovi izdate i plaćene fakture svaki OOUR utvrdi svoje učešće u zajedničkom proizvodu, odnosno u ostvarenom zajedničkom prihodu,
- e) kod rasporedjivanja zajedničkog prihoda trebaju uvijek uzimati učešće oni OOUR-i koji su istovremeno sudjelovali u proizvodnji (prodaji) zajedničkog proizvoda,
- f) proizvodnja (i prodaja) zajedničkog proizvoda treba biti kako po opsegu tako i po dinamici uskladjena sa svim OOUR-ima koji su sudjelovali u tome,

2) *Vsebinska izhodišča za urejanje družbenoekonomskih odnosov pri ustvarjanju in razporejanju skupnega prihodka, u okviru projektnog zadatka Urejanje družbenoekonomskih odnosov pri ustvarjanju in razporejanju skupnega prihodka, Gospodarski vestnik, Ljubljana, april, 1981.*

- g) zajednički proizvod treba da je tako definiran da je proizvodnja (i prodaja) zajedničkog proizvoda sastavni dio osnovnog proizvodnog (i prodajnog) programa svakog sudionika u njegovu stvaranju.

Polazeći od navedenih pretpostavki kod opredjeljenja zajedničkog proizvoda i poštivajući "udruživanje rada i sredstava" kao sredstva za postizavanje zajedničkih temeljnih i razvojnih ciljeva, smatramo da treba najprije identificirati gruba područja zajedničkog poslovanja: 3)

- a) zajedničku proizvodno-prometnu djelatnost (aktivnost) kod realizacije zajedničkog proizvoda/usluge, a što implicira udruživanje rada i sredstava,
- b) zajedničke investicije za ostvarenje zajedničkog proizvoda/usluge, a što se uglavnom odnosi na udruživanje sredstava.

Ad a) na području zajedničke proizvodno-prometne djelatnosti

- zajedničko istraživanje nabavnog/prodajnog tržišta
 - . s aspekta strukturnih kretanja proizvoda/usluge
 - . s aspekta postojećeg asortimana
- zajednička manipulacija i finalizacija proizvoda
 - . skladištenje, čuvanje i fizička distribucija
 - . dorada i finalizacija
- zajednička nabavna/prodajna operativa
 - . godišnji i operativni planovi nabave/prodaje
 - . analiza nabavnih/prodajnih poslova
 - . financiranje nabavnih/prodajnih poslova
- zajedničko financiranje zaliha
 - . u proizvodnim organizacijama
 - . u trgovinskim organizacijama

3) *Ibidem* 1), str. 23-25.

Ad b) na području zajedničkih investicija

- zajednička ulaganja u proizvodne kapacitete i proizvo-
de 4)
 - . u nove
 - . u proširenje/poboljšanje postojećih
- zajednička ulaganja u robno-prometne kapacitete
 - . u klasične skladišne objekte veletrgovine
 - . u suvremene distribucijsko-informacijske centre
 - . u različita transportna uređenja.

Ovakvo raščlanjivanje i opredjeljenje zajedničkog poslovanja proizlazi iz opredjeljenja zajedničkog proizvoda/usluge bez obzira na aspekt udruživanja rada i sredstava koji je povezan s pojavnim oblicima društveno-ekonomskih odnosa, kao što su: zajednički prihod, zajednički dohodak i slobodna razmjena rada.

3. METODOLOŠKI ELEMENTI OBLIKOVANJA ZAJEDNIČKOG POSLOVANJA I RAZVOJA PROIZVODNIH I TRGOVINSKIH ORGANIZACIJA

Zajedničko poslovanje i razvoj, kako proizlazi iz prethodnog razmatranja, opredjeljeno je dakle s područjima zajedničkog poslovanja koja imaju svoj ekonomski sadržaj, a taj je određen s identificiranim ekonomskim parametrima, oblikovanim na osnovi temeljnih elemenata upravljanja. Kod odredjivanja ovih područja moramo, naravno, proizlaziti iz postojećih i mogućih valenci pojedinih organizacija koje se potencijalno povezuju i udružuju. Ove valence svakako je potrebno identificirati, i to:

4) Viši stupanj međusobne povezanosti proizvodnih, trgovinskih i drugih organizacija znači više razvojnih mogućnosti svakog partnera povezivanja, kako zbog zajedničkih novih ulaganja tako i zbog zajedničkog, tj. racionalnijeg iskorištavanja postojećih kapaciteta. Jedan od visokih financijskih tereta naše privrede upravo je infrastruktura robnog prometa koja zbog slabog korištenja predstavlja više-manje mrtvi društveni kapital; povezivanje na postojećim infrastrukturnim objektima, a što isto tako znači udruživanje ulaganja, predstavlja jedan od odlučujućih razvojnih privrednih faktora jer se time ubrzava proces preobrazbe fiksnog kapitala u varijabilni kapital.

- a) postojeće, na osnovi analize poslovanja pojedinih subjekata povezivanja.
- b) buduće, na osnovi planiranja i programiranja razvoja pojedinih subjekata povezivanja.

Iz toga slijedi da se radi o metodologiji planiranja povezivanja koje ima dugoročni karakter.

3.1. Opći pristup uređivanju odnosa medju poslovnim subjektima

Planiranje povezivanja možemo definirati kao uređivanje različitih odnosa medju subjektima udruženog rada u smislu jednog dugoročnog kontinuiranog procesa. Ove odnose uređujemo na osnovi identifikacije različitih vrsti povezanosti, i to kako postojećih tako i potencijalnih partnera povezivanja. Ove su povezanosti i veoma različite, kako po sadržaju tako i po intenzivnosti, a i različite s obzirom na različite dijelove udruženog rada, pa bismo ih mogli nazvati privrednim segmentima društvene reprodukcije (reprodukcijske cjeline). 5) Svaki ovakav segment predstavlja otvoren dinamički sistem koji se u svom procesu stalno prilagođava svojoj privrednoj okolini preko različitih veza i pod utjecajem različitih vanjskih i unutrašnjih faktora.

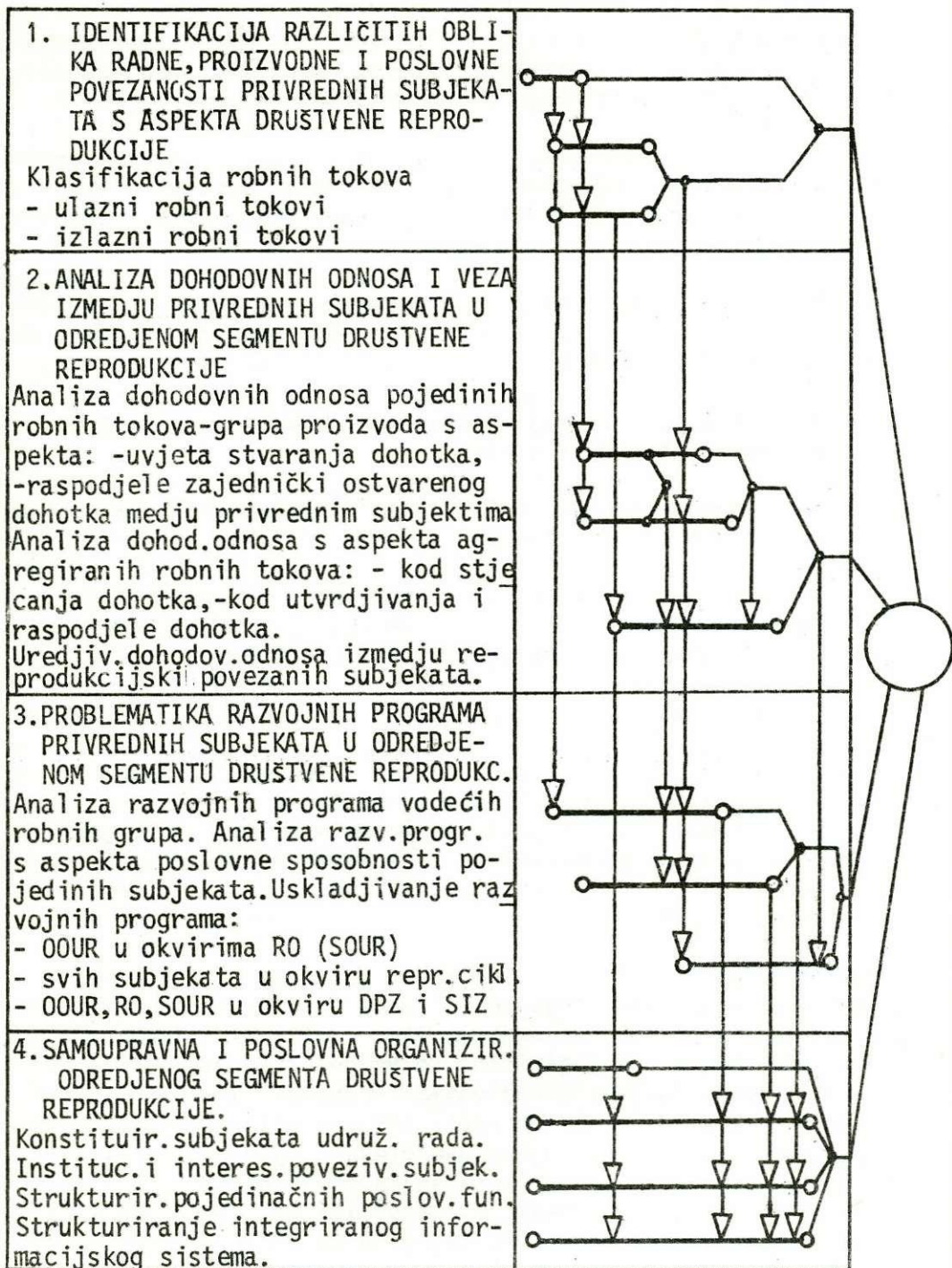
Kako bismo našli potrebne osnove za planiranje povezivanja, odnosno uređivanja odnosa medju poslovnim subjektima u određenom segmentu društvene reprodukcije, smisleno je upotrijebiti posebni analitički pristup od četiri skupine aktivnosti: 6)

5) *Pojam privrednog segmenta društvene reprodukcije ne možemo jednostavno identificirati s bilo kojim oblikom udruživanja rada i sredstava, datim u ZUR-u. Najbliži oblik ovom pojmu je vjerojatno zajednica udruženog rada za međusobnu plansku suradnju i poslovna zajednica proizvodnje i trgovine; no, svakako može i SOUR, pa čak i RO predstavljati nekakvu reprodukcijску cjelinu.*

6) *V. Balžaborsky, A. Klemenčič: Zansova pristopa k urejanju odnosov med subjekti v segmentu družbene reprodukcije - reprodukcijski celoti, I. del, ITEO, Ljubljana, 1976.*

1. identifikacija različitih oblika radne, proizvodne i poslovne međusobne povezanosti privrednih subjekata (postojeće i potencijalne) s aspekta društvene reprodukcije, a što znači osnovu za definiranje segmenta društvene reprodukcije,
2. analiza društveno-ekonomskih odnosa i veza između privrednih subjekata u nekoj asocijaciji OOUR-a, odnosno u nekom određenom segmentu društvene reprodukcije, prije svega s aspekta
 - dohodovnih odnosa među subjektima s obzirom na različite moguće međusobne veze (uglavnom udruživanje sredstava za zajednička ulaganja),
 - dohodovnih odnosa koji nastaju u proizvodnji (ili prodaji) pojedinačnih robnih grupa,
 - oblikovanja, odnosno definiranja elemenata za uređivanje dohodovnih odnosa,
3. analiza razvojnih usmjerenja i programa u reprodukciji međusobno povezanih privrednih subjekata, i to s aspekta uskladjivanja pravaca razvoja, a gdje treba razlikovati
 - razvojne programe za grupe proizvođača koji su nosioci razvoja,
 - razvojne programe privrednog subjekta kao cjeline,
4. analiza samoupravne i poslovne organiziranosti asocijacije OOUR-a, odnosno opredijeljenog segmenta društvene reprodukcije, kako bi konačno stvorili osnove za jedan sistem organizacije društvenog rada.

Takav pristup, što je u idućoj shemi još detaljizirano, predstavlja pristup planiranju, povezivanju i udruživanju privrednih subjekata sa svih aspekata koji su važni za njihov budući međusobni odnos i s naglašenom razvojnom dimenzijom pojedinih partnera povezivanja i udruživanja. Rezultat njegove primjene u stvari znači, mogli bismo reći, potpunu informacijsku osnovu kako za oblikovanje razvojnog usmjerenja pojedinačnog privrednog subjekta tako i za oblikovanje zajedničke temeljne i razvojne politike, a u tim okvirima za definiranje područja zajedničkog poslovanja. Zbog toga taj pristup smatramo adekvatnom

podlogom za formiranje specifične aplikativne metodologije za planiranje uređivanja odnosa između proizvodnih i trgovinskih organizacija, a što sadrži elemente oblikovanja njihovog zajedničkog poslovanja i razvoja.

3.2. Okvirni pristup uređivanju trajnijih odnosa između proizvodnih i trgovinskih organizacija

3.2.1. Opredjeljenje međusobne ekonomske zavisnosti proizvodnje i trgovine

Teorija samoupravne društvene reprodukcije oduvijek je funkciju robnog prometa tretirala kao logički produžetak proizvodne funkcije (s utjecajnim povratnim djelovanjem na proizvodnju) i kao nužnu integralnu komponentu cjelovitog reprodukcijuskog ciklusa određenog proizvoda, odnosno robne grupe. Potpunu opravdanost postojanja i objektivni značaj trgovine u repro-ciklusu obradio je već i Marx u svojim radovima, i po njegovu mišljenju ona je onaj faktor koji omogućuje realizaciju cjelovitog društvenog proizvoda s obzirom na to da se novostvorena i prenesena vrijednost realizira u procesu razmjene na tržištu baš pomoću trgovine.

Tumačenje cjelovitog reprodukcijuskog procesa u smislu Marxovih spoznaja, dakle, već u osnovi postavlja i uvjetuje međusobno povezivanje i udruživanje proizvodnje i trgovine u jedinstven proces, u kojem trgovina s prometom robe i usluga na veliko treba da predstavlja nekakvo posebno "visokokvalifikovano i na znatnosti zasnivano prodajno odjeljenje svedruštvene proizvodnje". Zato mora biti razvoj trgovine najuže povezan s razvojem materijalne proizvodnje. 7)

Ako podjemo od suvremenih društveno-ekonomskih pojava i procesa, bit će nam isto tako očito da je međusobna ekonomska zavisnost proizvodnje i trgovine objektivno uvjetovana. Iz tih procesa neminovno proizlazi nova uloga trgovine, i to: 8)

7) E. Kardelj: *Svodobno združeno delo, Državna založba Slovenije, Ljubljana, 1978, str. 161.*

8) *Skupina autora. Trgovina v intenzifikaciji slovenskega gospodarstva, Nekatera izhodišča za oblikovanje organizacijskega instrumentarija, u redakciji Z. Šarman, Ekonomski center Maribor, Raziskovalna skupnost Slovenije, Ljubljana, 1979, str. 1.*

- kao nosioca funkcije integralnog robnog prometa od kojeg se očekuje da kontinuirano planira, izvodi i nadzire proces racionalizacije materijalno-robnih tokova kao i da preuzima odgovornost za što racionalniju izgradnju i korištenje ekonomske infrastrukture robnog prometa; time je trgovini dato da postane nosilac ekonomije prostora,
- kao inicijatora i suodgovornog faktora razvoja kako proizvodnje tako i potrošnje, što u stvari predstavlja ulogu stabilizatora na unutrašnjem i vanjskom tržištu; obavljanjem ove uloge trgovina stvarno postaje suvremeni intenzifikator prirednog razvoja.

Akcentira se, dakle, ekonomska suzavisnost proizvodnje i trgovine koja se, naravno, ostvaruje u ekonomskom procesu povezivanja i udruživanja rada i sredstava na društveno-ekonomskim osnovama zajedničkog prihoda i zajedničkog dohotka, a što se temelji na zajednički planiranom razvoju i na zajedničkom ostvarivanju poslovanja zbog zajedničkih interesa.

Iz ovakve društveno opredijeljene medjuzavisnosti proizvodnje i trgovine, kao i društvene uloge trgovine, logički proizlazi da kod uređivanja medjusobnih odnosa proizvodnih i trgovinskih organizacija treba polaziti od oblikovanih razvojnih usmjerenja trgovinskih organizacija. Dapače, to ne znači da trgovinske organizacije oblikuju svoja razvojna usmjerenja nezavisno od proizvodnih organizacija, odnosno da trgovina proizvodnji nameće određene razvojne smjerove. Bit je u tome da trgovina priprema (u smislu "prodajnog odjeljenja svedruštvene reprodukcije") "cjelovita" razvojna usmjerenja na osnovi svoje robne i prostorske usmjerenosti djelovanja, prateći uz to razvojne smjernice onih proizvodnih (i drugih) organizacija s kojima je ona već povezana ili postoji mogućnost racionalne povezanosti.

3.2.2. Metodološki elementi za pronalaženje trajnijih odnosa između proizvodnih i trgovinskih organizacija

Polazeći od prethodnog i koristeći se općim pristupom uređivanju odnosa između poslovnih subjekata, svaka trgovinska organizacija smjerove svog razvoja i elemente za oblikovanje trajnijeg zajedničkog poslovanja s proizvodnim (i drugim) organizacijama treba da traži sistematskim putem pristupom

koji sačinjavaju četiri faze, tj. sadržajno međusobno povezane skupine poslova:

1. mora utvrditi materijalno-robnu povezanost s drugima, prije svega proizvodnim organizacijama, i to po pojedinačnim robnim grupama (šire ili uže definiranim) ili proizvodima, i to sa stajališta nosioca reprodukcijjskih krugova,
2. mora proučiti svoje ekonomsko-dohodovne odnose u pojedinačnim reprodukcijjskim krugovima, utvrđenim u prethodnoj fazi; posebno treba promatrati uvjete stvaranja zajedničkog prihoda (gdje se posebno proučavaju elementi poslovanja koji su vezani na određeni proizvod/robnu grupu kao nosioca dohotka), dok kod raspodjele zajednički ostvarenog prihoda treba poznavati doprinose pojedinih subjekata zajedničkom rezultatu promatranih robnih grupa,
3. mora ocijeniti razvojne tendencije, odnosno razvojne programe, svih proizvodnih (i drugih) organizacija s kojima već postoji ili je indikativno ukazana međusobna materijalno-robna ili ekonomska povezanost; u okviru ovog treba za svaku robnu grupu analizirati tendencije razvoja tržišta nabave i prodaje i tendencije mogućnosti tehnološkog razvoja kako bi našli integralnu ocjenu stvarnih mogućnosti tempa razvoja, kako po kontinuitetu materijalno-robnog protoka tako i po uspješnosti ulaganja,
4. valja upoznati organizacijsku strukturiranost i stupanj integrabilnosti svih onih proizvodnih organizacija za koje postoje bilo kakvi indikatori iz ostalih faza za međusobno povezivanje, odnosno udruživanje; ova analiza uglavnom sadrži dva aspekta, i to aspekt samoupravne organiziranosti subjekata i aspekt sistemske organiziranosti pojedinačnih poslovnih funkcija i cjelovitog (integralnog) informacijskog sistema.

Razumljivo je da primjena ovog pristupa predstavlja ozbiljan posao čija je pretpostavka opširna informacijska osnova. Mislimo da je to moguće pobliže predstaviti upravo sa stajališta ulazno-izlaznih informacija u pojedinim fazama, odnosno skupinama aktivnosti, pa smo to pokušali učiniti u idućem shematskom prikazu.

ULAZNE INFORMACIJE		Problemske skupne aktivnosti	IZLAZNE INFORMACIJE	
ŠTA	KAKVE		ŠTA	KAKVE
Postojeći materijalno-robni tokovi opredjeljenih robnih grupa, odnosno proizvoda	Unutrašnji (između OOOUR-a ili SOOUR-a) i vanjski (s okolinom) Ulazni (nabava) i izlazni (prodaja) Količinski i vrijednosno Globalno i strukturalno Vremenski definirani Prostorno definirani	1. UTVRĐJIVANJE MATERIJALNO-ROBNE POVEZANOSTI TRGOVINSKE ORGANIZACIJE U REPRODUKCIJSKOM PROCESU POJEDINI ² ROBNIH GRUPA (PROIZVODA)	Klasificirani materijalno-robni tokovi s utvrđenim međusobnim udjelom u ulaznim i izlaznim tokovima	Po robnoj i organizacijskoj strukturi po intenzivnosti s vremenskom dinamikom po prostoru količinski i vrijednosno po značenju po uzročima otklona
Sve izlazne informacije iz prethodne faze Uvjeti stvaranja zajedničkog prihoda s aspekta pojedinačnih robnih grupa Uvjeti stvaranja, utvrđivanja i raspoređivanja zajedničkog dohotka između sudionika Kriteriji produktivnosti, ekonomičnosti i rentab. poslov.	Zakonitosti tržišta pojed. robnih grupa Tehnoorganizacijske strukture postojećih i potencijalnih poslovnih partnera trgovinskog OOOUR-a Ostali elementi poslovanja po robnim grupama, i to: - tržišna stabilnost - prodajne cijene - iskorištenost kapacit. - poslovno-tehn. status - reprodukcij ² ski ciklus robnih grupa - organizacijska sposob. partnera poveziv. i dr.	2. ANALIZA EKONOMSKO DOHODOVNIH ODNOSA TRGOVINSKE ORGANIZACIJE U REPRODUKCIJSKOM PROCESU POJEDINI ² ROBNIH GRUPA (PROIZVODA)	Definirani elementi dohodovnih odnosa i ekonomske povezanosti trgovinske organizacije s određenim proizvodnim subjektima, a i načela, uvjeti, mjerila, načini i oblici udruživanja sredstava	- po pojedinim robnim grupama - između OOOUR-a unutar RO (SOOUR-a) - između RO i privredne okolice - s aspekta raspodjele zajedničkog prihoda - s aspekta raspodjele zajedničkog dohotka - s aspekta organizacijskog oblika povezanosti

<p>Sve izlazne informacije iz prethodnih faza Razvojni programi i osnove dugoročnih planova svih potencijalnih partnera povezivanja Sistem planiranja društvene reprodukcije (sadržajno i metodološki)</p>	<p>S aspekta - vodećih robnih grupa - poslovne sposobnosti sudionika poveziv. - dohodovne zavisnosti i uspjehnosti ulag. - uskladenih kapaciteta na relaciji proizvodnja-razmjena-potrošnja (proizvodno-tehnoloških, tržišnih i tehno-organizacijs.)</p>	<p>3. OCJENA RAZVOJNIH PROGRAMA POTENCIJALNIH PARTNERA POVEZIVANJA I UDRUŽIVANJA S TRGOVINSKOM ORGANIZACIJOM I MEDJUSOBNO USKLADJIVANJE</p>	<p>Definirani elementi za integralnu ocjenu poslovnih moguć. i uvjeta razvoja trgov. organizac. u kontekstu povezivanja i suradnje s drugim organizacijama (funkcionalni sistem planiranja)</p>	<p>-po strukturi robnih grupa -po tržiš. udjelu na nabav. i prod. tržiš. -s obzirom r tempo razv. -po prostori</p>
--	--	---	---	--

<p>Sve izlazne informacije iz prethodnih faza Uvjeti razvojno-poslovne i samoupravne organiziranosti trgovinskog OOUR-a Postojeća problematika strukturiranosti potencijalnih partnera povezivanja i stupanj njihove udružljivosti u određenoj organizacijskoj okolini</p>	<p>Po proizvodnim subjektima Po skupinama aktivnosti Po fazama proizvodnog procesa</p>	<p>4. ANALIZA ORGANIZACIJSKE STRUKTURIRANOSTI I STUPNJA INTEGRALNOSTI POTENCIJALNIH PARTNERA POVEZIVANJA I SUDJELOVANJA U DRUŠTVENOJ ORGANIZACIJI PROIZVODNO ROBNOG PROCESA -s aspekta konkretne trgovin. organizacije 1. 2. 3. 4.</p>	<p>Definirani elementi za izgradnju (ili reorganizaciju) organizacijske strukture trgovinske organizacije u kontekstu opredijeljenih po vezanosti i udruživanja (organizacijski sistem izvodjenja)</p>	<p>-po OOUR-u unutar RO (SOUR-a) -po pojedinačnim poslovnim funkcijama -na razini zajednič. poslovanja -po zahtjev. integriran. informacij. sistema</p>
--	--	--	--	---

SMJEROVI RAZVOJA TRGOVINSKE ORGANIZACIJE U ZAJEDNIŠTVU S PROIZV. ORGANIZACIJAMA NA UTVR DJENIM PODRUČJIMA ZAJEDNIČ. POSLOV. I RAZV.

ZAKLJUČNE NAPOMENE

Iz shematskog pregleda možemo svakako zaključiti kolika je važnost informacija u pronalaženju razvojnih smjerova i zajedništva proizvođačkih i trgovinskih organizacija. Predmet promatranja je proizvod, odnosno uže ili šire opredjeljena robna grupa, i to u svim mogućim kontekstima: po ulazno/izlaznim tokovima, po odredjenim prostornim i organizacijskim jedinicama, s mnogo značajki, kao što su opseg, intenzivnost, dinamika, značaj, problematika, usmjerenost, preklapanje itd. Bitno je pri tome da je naglasak stavljen na one razvojne informacije koje ukazuju na buduće konkretne odnose i povezanosti na tri osnovna područja, i to:

- a) proizvodno područje (jedinствена zajednička tehnologija obrade, skladištenja, distribucije, transporta i sl.)
- b) ekonomsko područje (ekonomsko-dohodovni odnosi na bazi zajedničkog prihoda i dohotka, kupoprodajni i dr.)
- c) područje organizacije nekih zajedničkih poslova iz šireg područja marketinga, odnosno tržišnog inženjeringa.

Kako bismo uspjeli naći sve potrebne informacije koje, kao što znamo, imaju i šire društveno značenje, trebamo se u datim uvjetima više poslužiti tehnikama za prikupljanje informacija iz postojećih informacijskih izvora, pa je u ovu svrhu potrebno u organizacijama oblikovati poseban informacijski podsistem za planiranje razvoja, povezivanja i udruživanja. Sve dok se ne saživi društveno informacijski sistem i podsistem proizvodno-robnog procesa u njegovom okviru, puni oslonac na vlastite informacijske sisteme je neophodan.

Prikazan pristup uređivanju trajnijih odnosa i zajedništva između proizvođačkih i trgovinskih organizacija temelji se na koncepciji povezivanja s aspekta razvojnih usmjerenja trgovinskih organizacija. Smatramo da je njegova društvena korist u tome što on predstavlja metodološku osnovu za planiranje povezivanja i zajedničkog poslovanja takvih tipova proizvodno-trgovinskih tvorevina koje su i organizacijski i upravljački osniveane kao interesni tipovi povezivanja i udruživanja (isključivo na bazi samoupravnog sporazuma o trajnijem poslovnom sudjelovanju) i koji su u privrednoj praksi najčešći, a upravo za njih ne postoje adekvatne metodološke podloge.

L I T E R A T U R A

- Balžalorsky, V., Klemenčič, A., *Zasnova pristopa k urejanju odnosov med subjekti v segmentu družbene reprodukcije, ITEO, Ljubljana, I. del, 1976.*
- Balžalorsky, V., Šarman, Z., *Zasnova sistema upravljanja v proizvodno-trgovinskih združbah, Metodološke prvine planiranja in organiziranja skupnega razvoja in poslovanja, Ekonomski center Maribor, Raziskovalna skupnost Slovenije, Ljubljana, 1981.*
- Gorupić, D., *Poslovna politika poduzeća, Informator, Zagreb, 1973.*
- Kardelj, E., *Svodobno združeno delo, Državna založba Slovenije, Ljubljana, 1978.*
- Skupina autora, *Dohodovni odnosi u procesu udruživanja rada, Institut za ekonomska istraživanja, Ekonomski fakultet Zagreb, savjetovanje Zagreb, 1981.*
- Skupina autora *Integracijski procesi z vidika uresničevanja zakona o združenem delu, Savez ekonomista Slovenije, Ljubljana, savjetovanje Portorož, 1975.*
- Skupina autora, *Trgovina v intenzifikaciji slovenskega gospodarstva, Nekatera izhodišča za oblikovanje organizacijskega instrumentarija, u redakciji Z. Šarman, Ekonomski center Maribor, Raziskovalna skupnost Slovenije, Ljubljana, 1979.*
- Tomašević, B., *Trgovina u društveno-ekonomskom razvoju Jugoslavije, Naša reč, Beograd, 1970.*

Priljeno: 1982-06-30

Šarman Z. Methodological Elements in the Establishment of Joint Business Operation and the Development of Manufacturing and Commercial Organizations

S U M M A R Y

The paper is concerned with joint business operation and the development of manufacturing and commercial organizations.

Within the framework of the general approach used in the ordering of relations among the participants in this segment of social reproduction, a specific approach to the ordering of relations between manufacturing and commercial organizations is developed, starting from the special role commercial organizations play in the development of this co-operation.

The paper is regarded as a methodological contribution to the organizational instruments for establishing and monitoring joint business operation and the development of manufacturing and commercial associations in associated labour.